

Stockholm den 3 juni 2026

R-2026/0605

Till Justitiedepartementet

Ju2026/00351

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 3 mars 2026 beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet Ökade möjligheter till tillgångsinriktad brottsbekämpning (SOU 2026:10).

Sammanfattning

Utredningens förslag om att införa en generell huvudregel om att beslag ska bestå till dess att domen har vunnit laga kraft avstyrks. Advokatsamfundet avstyrker vidare utredningens förslag att avskaffa rättens skyldighet att bestämma en åtalsfrist vid beslagsförhandling. Utredningens förslag i övrigt tillstyrks eller lämnas utan erinran med de synpunkter som framgår nedan.

Synpunkter

Beslag ska bestå till laga kraft

I betänkandet föreslås att bestämmelsen i 27 kap. 8 § rättegångsbalken ändras så att huvudregeln om att beslag ska bestå till dess att domen har vunnit laga kraft inte längre begränsas till bevisbeslag. Förslaget innebär att huvudregeln i stället ges generell tillämpning och kommer att omfatta samtliga typer av beslag. Utgångspunkten även vid frikännande dom blir att alla beslag ska bestå till dess att domen har vunnit laga kraft, vilket omfattar tiden för en eventuell överklagandeprocess.

Advokatsamfundet avstyrker förslaget att införa en sådan generell huvudregel och ifrågasätter skälen för förändringen.

Den föreslagna ordningen skulle innebära en påtaglig förskjutning av de straffprocessuella tvångsmedlens syfte och funktion. Straffprocessuella tvångsmedel utgör tillfälliga åtgärder som kan vidtas i syfte att säkerställa en effektiv verkställighet fram till dess att en fråga kunnat prövas på ett fullständigt beslutsunderlag. När tingsrätten har meddelat dom har frågan prövats på ett fullständigt beslutsunderlag.

Det finns skäl att upprätthålla en distinktion mellan bevisbeslag, som huvudsakligen syftar till att säkerställa den rättsliga prövningen, och förverkande- och återställandebeslag, som är inriktade på att säkra verkställigheten av en viss rättsföljd. När ett yrkande om en sådan rättsföljd har prövats och ogillats genom dom framstår det som svårförenligt med tvångsmedlets ändamål att beslaget som utgångspunkt inte omedelbart hävs. Detta gäller i synnerhet vid frikännande dom, där domstolen uttryckligen har funnit att förutsättningarna för ansvar eller sådan rättsföljd inte är uppfyllda. I sådana fall har en materiell prövning gjorts av domstolen och det är inte längre fråga om ett tvångsmedel i väntan på rättslig prövning.

Advokatsamfundet ifrågasätter betänkandets resonemang om att det lägre beviskravet för beslag, att det skäligen kan antas föreligga grund för åtgärden, kan motivera att beslag kan bestå även efter en frikännande dom. Att beviskraven skiljer sig åt i formell mening bör tillmätas begränsad betydelse mot bakgrund av att tingsrätten, efter en fullständig prövning av det föreliggande materialet, har funnit att åtalet inte är styrkt och att de rättsföljder som åklagaren har yrkat inte ska inträda. En sådan slutlig domstolsprövning av frågorna i målet måste tillmätas en betydande tyngd vid bedömningen av om förutsättningarna för beslag alltså föreligger. I en situation där domstolen har funnit att det saknas grund för den aktuella rättsföljden framstår det som inkonsekvent att samtidigt upprätthålla att det fortfarande "skäligen kan antas" att sådan grund föreligger. Även om beviskravet för beslag är lägre, kan det inte betraktas som frikopplat från domstolens bedömning i ansvarsdelen. Ett motsatt synsätt riskerar att urholka betydelsen av en tingsrättsprövning och leder i praktiken till att tvångsmedlet tillåts grunda sig på antaganden som tingsrätten underkänt. Det talar med styrka mot att låta en generell regel om fortsatt beslag efter frikännande dom motiveras enbart med hänvisning till skillnader i beviskrav. En jämförelse kan därvid

göras med vad som gäller vid häktning. Det framstår som märkligt att argumentera för att det alltså föreligger sannolika skäl även efter att tingsrätten frikänt den tilltalade.

Som framgått ovan är beviskravet för att besluta om beslag lågt. Trots att det är fråga om ett tvångsmedel som kan ha stor inverkan för den enskilde är det tillräckligt att det skäligen kan antas föreligga grund för åtgärden. Att ett sådant lågt beviskrav accepteras torde följa av att frågan om beslag inte sällan initieras i ett tidigt skede i utredningen där det inte finns ett fullgott beslutsunderlag. När utredningen är klar och dom meddelats görs bedömningen emellertid utifrån ett fullständigt underlag. Det är då svårt att hävda att beviskravet alltså är uppfyllt.

Som bärande skäl för förslaget understryks det allmänna intresset av en effektiv verkställighet av brottmålsdomar samt intresset av att säkerställa målsägandens eventuella anspråk. Advokatsamfundet ifrågasätter emellertid i vilken utsträckning dessa intressen faktiskt påverkas negativt av nuvarande ordning i förhållande till den enskildes berättigade intresse av att återfå sin egendom efter tingsrättens prövning. Tiden till dess att tingsrättens dom vinner laga kraft uppgår ofta till flera månader och kan sträcka sig över flera år. En enskild riskerar därmed att under lång tid vara fråntagen sin egendom trots att det inte finns ett fastställt anspråk som motiverar åtgärden.

Advokatsamfundet delar uppfattningen att det finns ett allmänt intresse av effektiva verkställighetsmöjligheter och av att brottsvinster kan säkerställas. Dessa intressen kan emellertid tillgodoses genom mer rättssäkra och ändamålsenliga regler, där fortsatt beslag efter frikännande dom åtminstone förutsätter en konkret och individualiserad bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet.

I frågan ansluter sig Advokatsamfundet till det särskilda yttrandet av Gustaf Almkvist (se s. 1311 ff.) och konstaterar att utredningen inte har redovisat tillräckliga skäl mot möjligheten att i stället införa en omvänd ordning. Enligt en sådan ordning skulle beslag som inte utgör bevisbeslag som huvudregel kunna bestå till dess att domen har vunnit laga kraft, om det finns synnerliga eller åtminstone särskilda skäl för detta. Utredningen kan inte anses på ett tillfredsställande sätt ha övervägt vilka möjliga rekvisit eller avgränsningar som en sådan begränsad utvidgning av möjligheten att låta beslag bestå skulle kunna förenas med. Det är en betydande brist i betänkandet att alternativ för en mer begränsad bestämmelse inte har utretts mer utförligt.

Ett ytterligare exempel på en ordning som skulle kunna anses vara både mer ändamålsenlig och rättssäker vore att åklagaren, om nya omständigheter tillkommer efter en friande dom i tingsrätten som kan motivera ett beslag, ges möjlighet att framställa ett nytt yrkande om beslag i högre rätt. Även om en sådan ordning tidigare inte införts, har det inte heller utretts i förevarande betänkande.

En jämförbar process, som gällande rätt redan möjliggör, är att åklagare i samband med överklagande av dom kan begära att hovrätten omedelbart fattar ett interimistiskt beslut om kvarstad enligt 26 kap. 2 § fjärde stycket rättegångsbalken. En sådan ordning möjliggör att egendom snabbt kan säkras efter tingsrättens dom i avvaktan på den fortsatta prövningen i högre rätt. Det interimistiska beslutet om kvarstad får därmed i praktiken en funktion som ligger nära inhibition, genom att det tillfälligt motverkar följderna av tingsrättens avgörande.

Med beaktande av kvarstadsordningen framstår behovet av en generell huvudregel om fortsatt beslag som mindre påtagligt än vad som framhålls i utredningen. Det befintliga systemet erbjuder redan en lösning där ett fortsatt tvångsmedel förutsätter en aktiv prövning i det enskilda fallet. Det talar ytterligare för att den föreslagna beslagsordningen går längre än vad som är nödvändigt för att tillgodose de aktuella intressen som betänkandet åberopar.

Som har kommenterats i betänkandet är en följd av den föreslagna bestämmelsens generalitet att sådana beslag, som i funktionellt hänseende är jämförbara med kvarstad, kommer att minska behovet av kvarstad i betydande utsträckning (se s. 31). Mot bakgrund av det som anförts ovan innebär de utvidgade reglerna om beslag att de begränsningar som uppställts för kvarstadsinstitutet riskerar att urholkas.

Lagändringen medför att intressen som tidigare fallit under kvarstadsordningen i stor utsträckning kommer kunna tillgodoses genom beslag som förenats med förenklade förfaranden och lägre rättighetsgarantier för den enskilde. Att utredningen inte närmare har analyserat förhållandet mellan de föreslagna beslagsreglerna och det befintliga kvarstadsinstitutet är en ansevärd brist.

Sammantaget är Advokatsamfundets uppfattning att betänkandet inte i tillräcklig utsträckning har beaktat de betydande konsekvenser som det föreslagna regelverket kan medföra för den enskilde. Utredningen har inte presenterat ett tillräckligt underlag som visar att alternativa, mer proportionerliga och mindre ingripande regleringar av

beslag efter friande dom har utretts och övervägts i tillräcklig omfattning. Förslaget avstyrks därför i denna del.

Om rättens skyldighet att bevaka åtalsfrister

Advokatsamfundet avstyrker betänkandets förslag att avskaffa rättens skyldighet att bestämma en åtalsfrist vid beslagsförhandling.

Utredningen motiverar förändringen av den nuvarande ordningen med hänvisning till risken för undanträngningseffekter i domstolarnas verksamhet. Anledningen är att prövning av beslagsfrågor vid domstol skapar ett förtursmål. Betänkandet framhåller att det är resurskrävande för domstolarna att bevaka frister och regelbundet pröva frågor om förlängning, vilket i sin tur påstås leda till att andra mål, som inte är fristmål, tar längre tid att avgöra.

Betänkandet har dock inte presenterat något underlag som visar att sådana effekter i praktiken utgör ett reellt problem vid domstolarna. Tvärtom konstateras att det inte finns någon statistik som tyder på att antalet beslagsförhandlingar har ökat. Vidare framhålls att endast ett begränsat antal beslag prövas av domstol före huvudförhandling eftersom få personer använder sin rätt till domstolsprövning. Det förefaller därmed tveksamt om nuvarande reglering i någon nämnvärd utsträckning ger upphov till sådana undanträngningseffekter som påstås.

För den enskilde fyller åtalsfristen en central funktion och säkerställer att förundersökningen och den fortsatta handläggningen inte drar ut på tiden i situationer där egendom har tagits i beslag. Som framgår av det särskilda yttrandet av advokat Eleonora Johansson Bergdahl (s. 1320 ff.) utgör möjligheten att få en åtalsfrist i samband med beslagsförhandling ett av få effektiva verktyg för den enskilde att tillse att ärendet drivs skyndsamt. Det är av särskild betydelse eftersom beslag redan i dag kan avse egendom av högt värde som beslutas om i ett tidigt utredningsskede när skuldfrågan är långt ifrån avgjord. Eftersom utredningens förslag innebär att beslag i framtiden kommer att användas i betydligt större omfattning och även avse betydande värden, framstår det som än mer angeläget att åtalsfristen kvarstår för att säkerställa den enskildes rätt till en effektiv prövning.

Som nämnts är det få som använder sin rättighet att få ett beslag prövat i rätten. Det finns därför inget som tyder på att regelverket missbrukas i syfte att åstadkomma en snabbare handläggning.

Sammantaget finner Advokatsamfundet att de effektivitetsskäl som åberopas saknar reellt stöd och inte kan motivera en förändring som försämrar den enskildes ställning. Särskilt mot bakgrund av att möjligheterna till beslag och förverkande samtidigt föreslås utvidgas finns det starka skäl att värna de rättssäkerhetsgarantier som åtalsfristen innebär. Det saknas skäl att ändra regelverket i denna del och Advokatsamfundet avstyrker därför förslaget.

Om tidsfrister och beslagsförhandling

Advokatsamfundet har ingen erinran mot utredningens förslag att förlänga fristen för rättens prövning av beslagsfrågor. Advokatsamfundet har inte heller någon erinran mot förslaget att en beslagsfråga ska kunna avgöras på handlingarna om ingen part begär förhandling.

Åklagare och undersökningsledare bör få häva samtliga beslag

Advokatsamfundet tillstyrker förslaget om att åklagare eller förundersökningsledare ska få häva beslag som tidigare fastställts av rätten.

Omvänd bevisbörda för utvidgat förverkande

Advokatsamfundet delar utredningens bedömning att det inte bör införas en omvänd bevisbörda vid utvidgat förverkande. Det kan härvid noteras att beviskravet för denna förverkandeform nyligen har sänkts till att det brottsliga ursprunget ska vara övervägande sannolikt, samt att det i praxis har utvecklats en allmän förklaringsbörda för den som ställs mot ett sådant förverkandeyrkande. Mot bakgrund av de skäl som betänkandet har framfört finns det inget påvisat behov av att ytterligare sänka beviskravet, och inte heller några tillräckliga skäl som motiverar en förskjuten bevisbörda.

Det nuvarande rättsläget bedöms i utredningen ge tillräckligt utrymme för en effektiv och ändamålsenlig tillämpning av utvidgat förverkande. Att införa en så ingripande ordning som omvänd bevisbörda, i strid med betänkandets slutsatser, framstår därför som obefogat.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander